

Mål C-222/23**Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler****Datum för ingivande:**

7 april 2023

Domstol som begär förhandsavgörande:

Sofiyski rayonen sad (Distriktsdomstolen i Sofia, Bulgarien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

7 april 2023

Sökande:

”Toplofikatsia Sofia” EAD

Saken i det nationella målet

Ansökan om utfärdande av ett betalningsföreläggande

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF beträffande tolkningen av artikel 18 första stycket FEUF samt artiklarna 4.1, 5.1 och 62.1 i förordning nr 1215/2012

Frågor som har hänskjutits för förhandsavgörande

1. Ska artikel 62.1 i förordning (EU) nr 1215/2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område, jämförd med artiklarna 18 första stycket och 21 FEUF, tolkas så, att

den utgör hinder mot att begreppet ”hemvist” när det gäller en fysisk person härleds från nationella bestämmelser, enligt vilka det föreskrivs att medborgare i domstolslandet alltid ska anses ha en fast adress i denna stat och denna adress inte kan ändras till en annan ort i Europeiska unionen?

2. Ska artikel 5.1 i förordning (EU) nr 1215/2012, jämförd med artiklarna 18 första stycket och 21 FEUF, tolkas så, att den inte utgör hinder mot nationell lagstiftning och nationell rättspraxis, enligt vilken domstolarna i en stat inte får vägra att utfärda ett betalningsföreläggande mot en gäldenär som är medborgare i denna stat, när det föreligger anledning att misstänka att domstolen saknar internationell behörighet, av det skälet att

gäldenären sannolikt har hemvist i en annan EU-medlemsstat, vilket framgår av gäldenärens förklaring gentemot den behöriga myndigheten att denne har en registrerad adress i denna stat? Har det i ett sådant fall betydelse när denna förklaring lämnades?

3. För det fall den internationella behörigheten för den domstol vid vilken talan väckts följer av en annan bestämmelse än artikel 5.1 i förordning (EU) nr 1215/2012, ska artikel 18 första stycket FEUF, jämförd med artikel 47 andra stycket i stadgan om de grundläggande rättigheterna, då tolkas så, att

den utgör hinder mot nationell lagstiftning och nationell rättspraxis, enligt vilken ett betalningsföreläggande visserligen endast får utfärdas mot en fysisk person som har sin stadigvarande vistelseort i domstolslandet, men enligt vilken det inte får fastställas att gäldenären, om denne är medborgare i denna stat, har sin vistelseort i en annan stat enbart på den grunden att gäldenären till den förstnämnda staten har uppgett en registrerad adress ("aktuell" adress) i en annan EU-medlemsstat, när det inte är möjligt för gäldenären att visa att han eller hon helt har flyttat till sistnämnda stat och inte har någon adress i domstolslandet? Har det i detta fall betydelse när förklaringen om den aktuella adressen lämnades?

4. Om den första delen av den tredje tolkningsfrågan ska besvaras så, att domstolen får utfärda ett betalningsföreläggande, är det i sådana fall förenligt med artikel 4.1 i förordning (EU) nr 1215/2012 i förening med den tolkning av artikel 22.1 och 22.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/1784 av den 25 november 2020 om delgivning i medlemsstaterna av rättegångshandlingar och andra handlingar i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur som gjordes i domen i mål C-325/11, Alder, och jämfört med principen om en effektiv tillämpning av unionsrätten vid utövandet av medlemsstaternas processuella autonomi,

att en nationell domstol, i en stat där medborgarna inte kan avstå från att ha en registrerad adress och inte kan överföra den till en annan stat, vid prövningen av en ansökan om utfärdande av ett betalningsföreläggande i ett förfarande där gäldenären inte deltar, inhämtar uppgifter enligt artikel 7 förordning (EU) 2020/1784 från myndigheterna i den stat där gäldenären har en registrerad adress angående denna adress och datumet för registreringen, i syfte att fastställa gäldenärens faktiska stadigvarande vistelseort innan den slutligen avgör målet?

Anförda unionsbestämmelser och anförd praxis från EU-domstolen

Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, artiklarna 18 första stycket och 21

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, artikel 47 andra stycket

Europaparlamentet och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område, artiklarna 4.1, 5.1 och 62.1

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/1784 av den 25 november 2020 om delgivning i medlemsstaterna av rättegångshandlingar och andra handlingar i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur av handlingar (delgivning av handlingar), artiklarna 7 och 22

EU-domstolens dom av den 19 december 2012, Alder, C-325/11, EU:C:2012:824

EU-domstolens dom av den 9 september 2021, Toplofikatsia Sofia m.fl., C-208/20 och C-256/20, EU:C:2021:719. Tolkningsfrågorna i förevarande mål uppvisar delvis likheter med de frågor som ställt i de förenade målen C-208/20 och C-256/20 när det gäller domstolens möjlighet att pröva sin behörighet efter det att den redan meddelat betalningsföreläggandet. Den huvudsakliga skillnaden i förevarande mål är att domstolen önskar grunda sin behörighet på uppgifter som den erhållit *innan* något betalningsföreläggande utfärdas.

Anförda nationella bestämmelser och anförd praxis från nationella domstolar

Zakon za zadalzheniata i dogovorite (lagen om skyldigheter och avtal, nedan kallad ZZD), artikel 68 a

Grazhdanski protsesualen kodeks (civilprocesslagen, nedan kallad GPK), artiklarna 38, 40–48, 53, 246, 282, 410, 411, 413–416, 419 och 423

Kodeks na mezhdunarodnoto chastno pravo (lagen om internationell privaträtt, nedan kallad KMChP), artiklarna 4 och 48

Zakon za grazhdanskata registratsia (folkbokföringslagen, nedan kallad ZGR), artiklarna 3, 90, 93, 94 och 96

Tolkningsavgörande nr 4/2013 från Obshto sabranie na grazhdanskata i targovskata kolegii (generalförsamlingen för avdelningarna för privaträttsliga mål vid Varhoven kasatsionen sad (Högsta domstolen) av den 18 juni 2014 (nedan kallat tolkningsavgörande nr 4/2013)

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 Sökande i förfarandet för betalningsföreläggande är ”Toplofikatsia Sofia” EAD, ett bolag som bildats enligt bulgarisk rätt.
- 2 Gälldenären deltar ännu inte i förfarandet för betalningsföreläggande. Detta sker nämligen först efter det att domstolen, om den är behörig, har utfärdat betalningsföreläggandet. Föremål för förfarandet är emellertid den bulgariska medborgaren V.Z.A.
- 3 Den 6 mars 2023 ansökte Toplofikatsia Sofia vid den hänskjutande domstolen om utfärdande av ett betalningsföreläggande mot gälldenären på grund av en fordran, som uppkommit för att han ägde en fastighet som värmdes upp via fjärrvärmenätet (en lägenhet som var belägen i en samägd fastighet) och inte hade betalat för den energi som levererats. Sökanden gör gällande en fordran på 700,61 bulgariska leva (BGN) för den energi som levererats mellan den 15 september 2020 och den 22 februari 2023, jämte ränta.
- 4 I mars 2023 inhämtade domstolen på eget initiativ upplysningar från folkbokföringsregistret. Enligt dessa upplysningar har gälldenären V.Z.A. en fast adress i Sofia (Bulgarien) som registrerades år 2000 och sedan den 6 mars 2010 en aktuell adress som är registrerad hos de bulgariska myndigheterna i en annan medlemsstat i Europeiska unionen. Enligt bulgarisk rätt finns det inte någon möjlighet att ange en viss aktuell adress i utlandet, utan det noteras enbart vilken stat det är frågan om.

Parternas huvudargument

- 5 Den hänskjutande domstolen uppger inte huruvida sökanden i det nationella målet har yttrat sig om begäran om förhandsavgörande.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

Den första och den andra tolkningsfrågan

- 6 Genom begäran om förhandsavgörande ska klargöras vilka unionsrättsliga krav (särskilt kraven i artiklarna 4.1 och 5.1 i förordning (EU) nr 1215/2012, enligt vilka talan mot personer med hemvist i en medlemsstat endast får väckas där de har sin hemvist) som ställs på de nationella domstolarna om motparten i ett ensidigt förfarande varken kan motsätta sig eller uttryckligen erkänna behörigheten för den domstol vid vilken talan väckts innan det slutgiltiga avgörandet meddelas. Förevarande mål avser ett förfarande för betalningsföreläggande där den domstol vid vilken talan väckts framför allt prövar sökandens (borgenärens) grunder i formellt hänseende och motparten (gälldenären) uppmanas att förklara om vederbörande bestrider den fordran som gjorts gällande

eller inte. Om gäldenären inte bestrider fordran försätts denne i samma situation som en person som ålagts utge betalning.

- 7 Den hänskjutande domstolen anser att EU-domstolen i sin dom av den 9 september 2021, Toplofikatsia Sofia m.fl. (C-208/20 och C-256/20, EU:C:2021:719), redan har slagit fast att den domstol som har utfärdat betalningsföreläggandet inte kan ogiltigförklara det när det står klart att gäldenären inte hade någon adress i domstolslandet. I ett sådant fall bör verkställigheten inledas och gäldenären kan försvara sig med det rättsmedel som föreskrivs i nationell rätt, till vilket hänvisas i tolkningsavgörande nr 4/2013 om gäldenären under verkställighetsförfarandet erhåller kännedom om det betalningsföreläggande som meddelats.
- 8 Enligt tolkningsavgörande nr 4/2013 utgör de omständigheter som regleras i artikel 411.2 punkt 4 (fast adress i Bulgarien) och punkt 5 (stadigvarande vistelseort i Bulgarien) GPK visserligen förutsättningar för utfärdandet av ett betalningsföreläggande. Dessa villkor ska emellertid inte prövas innan det betalningsföreläggande som redan utfärdats delges. Om det visar sig att betalningsföreläggandet har utfärdats mot en gäldenär som inte har någon fast adress i Republiken Bulgarien, så ska den domstol som utfärdat det ogiltigförklara föreläggandet. Om gäldenären emellertid har en fast adress, men inte någon stadigvarande vistelseort i Bulgarien, så kan den utfärdande domstolen inte ogiltigförklara betalningsföreläggandet. Den utfärdande domstolen ska nämligen enbart pröva huruvida en gäldenär har en fast adress i Republiken Bulgarien, och om detta är fallet kan en vederbörlig delgivning antingen äga rum genom en annan person eller genom anslående av ett meddelande, vilket innebär att prövningen huruvida personen har sin stadigvarande vistelseort i Bulgarien bortfaller.
- 9 Den hänskjutande domstolen anser att den lösning som Högsta domstolen har valt för att fastställa gäldenärens stadigvarande vistelseort, i egenskap av särskilt villkor för utfärdande av ett betalningsföreläggande enligt nationell rätt är problematisk. Denna lösning är nämligen mycket restriktiv och medför inte någon effektiv tillämpning av det absoluta krav som föreskrivs i artikel 5.1 i förordning nr 1215/2012, enligt vilken talan mot en gäldenär som har hemvist i unionen endast kan väckas i den stat där denne har hemvist.
- 10 Svårigheten ligger i att ett betalningsföreläggande mot en gäldenär som har en registrerad adress i Bulgarien praktiskt taget alltid utfärdas oberoende av huruvida vederbörande även har uppgett en adress i utlandet. Enligt nationell lagstiftning (artikel 411.1 GPK jämförd med artikel 93.1 och 93.2 ZGR) är hemvisten för en gäldenär, mot vilken en bulgarisk domstol kan utfärda ett betalningsföreläggande, avhängig av huruvida det kan fastställas att gäldenären har en fast adress. Enligt artikel 93.2 och 93.4 ZGR ska en bulgarisk medborgare alltid ha en fast adress i Bulgarien och kan inte ändra adressen när vederbörande flyttar till en annan medlemsstat. Detta medför att utövandet av rätten till fri rörlighet enligt artikel 21 FEUF och det fria valet av hemvist försvåras avsevärt för bulgariska medborgare. Bulgariska medborgare förblir nämligen bundna till Bulgarien när de utövar

etableringsfriheten i en annan stat och är fortsatt skyldiga att utse en person i Bulgarien som tar emot deras korrespondens. I annat fall kan de falla offer för att ett betalningsföreläggande utfärdas mot dem, mot vilket det är svårt att försvara sig.

- 11 Detta gör att bulgariska medborgare som har utnyttjat sin rätt till fri rörlighet och sin etableringsrätt i en annan medlemsstat hamnar i en situation av eventuell ”omvänd” diskriminering på grund av nationalitet som strider mot artikel 18 FEUF. Medborgare i andra medlemsstater som är bosatta i Bulgarien ska enligt artikel 53 GPK delges på den adress som de har meddelat immigrationsmyndigheterna och vilken (enligt artikel 3.2 punkt 2 jämförd med artiklarna 93 och 94 ZGR) omfattar en fast och aktuell adress. När dessa medborgare i andra medlemsstater avslutar sin vistelse i Bulgarien avregistreras de och därmed upphör de bulgariska domstolarnas behörighet att utfärda betalningsförelägganden mot dem. Bulgariska medborgare kan däremot inte avregistrera sin fasta adress och är fortsatt skyldiga att utse en mottagare i Bulgarien som är beredd att ta emot meddelanden. Således behandlas de annorlunda än utländska medborgare. Enligt lagstiftningen motiveras denna behandling enbart med att den ska underlätta för förvaltningsmyndigheterna.
- 12 Mot bakgrund av artikel 94.3 ZGR (”För bulgariska medborgare som bor utomlands ska den aktuella adressen endast anges med namnet på det land i vilket de är bosatta.”) finns det inte någon möjlighet för en bulgarisk medborgare att meddela den bulgariska staten den exakta adress utanför Bulgarien där vederbörande är bosatt och där han eller hon kan ta emot sin korrespondens. Det finns ingen möjlighet att officiellt efterlämna ett telefonnummer för kontakt eller ange en elektronisk kommunikationskanal. I praktiken förbjuder den bulgariska staten sina medborgare att ange en kontaktmöjlighet där vederbörande kan nå utanför dess territorium.
- 13 Det är av avgörande betydelse för utgången i ett förfarande om betalningsföreläggande att föreläggandet faktiskt delges gäldenären på ett sätt som gör det möjligt för denne att försvara sig, eftersom gäldenären inte kan förutse när ett sådant förfarande kommer att inledas. På detta sätt kan gäldenären tillvarata sina rättigheter i domstolsförandet, men dessa rättigheter begränsas avsevärt genom den restriktiva tillämpningen av bestämmelserna om registrering av en adress i utlandet och genom tolkningsavgörande nr 4/2013, eftersom det enligt detta tolkningsavgörande inte är tillåtet för den nationella domstol vid vilken talan väckts att vägra att utfärda ett betalningsföreläggande om gäldenären är bulgarisk medborgare som har uppgett en aktuell adress i utlandet.
- 14 För det första krävs således ett besvarande av frågan huruvida det är förenligt med artikel 5.1 i förordning nr 1215/2012 att de nationella domstolarnas internationella behörighet att utfärda betalningsförelägganden bestäms utifrån det nationella begreppet hemvist, vilket är kopplat till en fast adress som inte kan vara belägen i utlandet. För det andra ska det prövas huruvida det är förenligt med denna bestämmelse att den domstol vid vilken talan väckts inte får använda sig av

uppgifter om gäldenärens aktuella registrerade adress för att fastställa hemvisten, vilket föreskrivs i tolkningsavgörande nr 4/2013.

Den tredje tolkningsfrågan

- 15 Det ska påpekas att artikel 5.1 i förordning nr 1215/2012 (talan mot personer med hemvist i unionen ska väckas vid deras hemvist) visserligen är bindande för medlemsstaterna, men inte är tillämplig utan undantag, eftersom det i förordningen föreskrivs en särskild behörighet i en rad situationer för vissa slags tvister avseende särskilda rättsförhållanden. Förevarande mål rör ett avtal om leverans av värmeenergi till en fastighet i staden Sofia, vilket innebär att de bulgariska domstolarna är behöriga enligt artikel 7.1 b andra strecksatsen (alternativt enligt led a) i förordning nr 1215/2012 på grund av avtalets uppfyllelseort. Detta betyder emellertid inte att frågan huruvida det föreligger en hemvist i Bulgarien saknar betydelse vid beaktandet av denna omständighet för avgörandet av målet vid den hänskjutande domstolen.
- 16 Detta beror på att utfärdandet av ett betalningsföreläggande enligt nationell rätt inte utgör något allmänt förfarande för att lösa civilrättsliga tvister, utan en slags förenkling för vissa borgenärer som endast kan utnyttjas när en rad särskilda villkor är uppfyllda. Ett av dessa villkor är enligt bulgarisk rätt att gäldenären måste ha sin stadigvarande vistelseort i Bulgarien. Detta villkor följer inte av unionsrätten, utan av nationell rätt. I den mån det har införts av staten omfattas det emellertid av diskrimineringsförbudet i artikel 18 FEUF.
- 17 Under dessa omständigheter ska den andra frågan endast besvaras med avseende på huruvida det förbud för de nationella domstolarna att beakta en aktuell adress som en indikation på att gäldenären inte har någon stadigvarande vistelseort i Bulgarien som föreskrivs i tolkningsavgörande nr 4/2013 är tillåtet i den bemärkelsen att det medför en ”omvänd” diskriminering (artikel 18 FEUF). I förevarande mål missgynnas bulgariska medborgare som lämnar Bulgarien, eftersom de enligt rättspraxis måste ha en kontaktperson i Bulgarien för att kunna försvara sig mot ett betalningsföreläggande, eftersom domstolen inte har möjlighet att självständigt beakta deras förklaring om att de har flyttat till en annan medlemsstat. För utländska medborgare som har sin stadigvarande vistelseort i Bulgarien och lämnar landet, föreligger däremot inte någon sådan skyldighet och när de lämnar landet förlorar de bulgariska domstolarna även fullt ut sin behörighet att utfärda betalningsföreläggen.

Den fjärde tolkningsfrågan

- 18 Om man följer kraven i tolkningsavgörande nr 4/2013 (enligt vilket ett angivande av en aktuell registrerad adress i en annan medlemsstat inte utgör någon tillräcklig indikation på att gäldenären, om denne är bulgarisk medborgare, har sin stadigvarande vistelseort i en annan stat i den mening som avses i de processuella kraven för att meddela ett betalningsföreläggande), anser den hänskjutande domstolen att frågan uppkommer huruvida den trots detta på eget initiativ kan

pröva detta processuella krav mot bakgrund av sina egna skyldigheter enligt unionsrätten, fastän Högsta domstolen förbjuder detta.

- 19 I synnerhet har EU-domstolen i sin dom av den 19 december 2012, Alder (C-325/11, EU:C:2012:824) fastställt att nationell lagstiftning enligt vilken en part i ett domstolsförfarande som vistas i en annan medlemsstat än domstolslandet är skyldig att utse en mottagare i sistnämnda stat inte ska tillämpas. I förevarande mål ska tillämpningsområdet för en sådan regel utvidgas, eftersom ett betalningsföreläggande som meddelas gentemot en gäldenär enligt bulgarisk rätt delges vid hans eller hennes registrerade adress i Bulgarien.
- 20 För att säkerställa ett effektivt genomförande av det krav som uppställts i domen i målet Alder, att rättegångshandlingar inte enbart ska delges i domstolslandet, anser den hänskjutande domstolen därför att det enligt artikel 22 i förordning 2020/1784 (i den mån det även krävs ett delgivande av förelägandet i förevarande mål) eventuellt krävs att den i de mål där det föreligger omständigheter som talar för att en gäldenär som är bulgarisk medborgare har en aktuell adress i utlandet, inhämtar ytterligare uppgifter om personens stadigvarande vistelseort.
- 21 För en effektiv tillämpning av artikel 4.1 i förordning nr 1215/2012, enligt vilken talan mot en gäldenär i princip ska väckas där denne har hemvist, krävs det således att gäldenärens hemvist fastställs av en nationell domstol som i princip endast ska utfärda betalningsförelägganden mot personer som har sin stadigvarande vistelseort i domstolslandet. Den hänskjutande domstolen anser att den, eftersom det inte föreskrivs någon möjlighet att fastställa en adress till gäldenären utanför Bulgarien enligt nationell rätt, måste tillämpa den möjlighet som föreskrivs i artikel 7 i förordning 2020/1784 att fastställa en adress i utlandet.